

Vår enkätundersökning visar dock att en absolut majoritet av underrätterna i dag har utnyttjat möjligheten att organisera sin verksamhet på något annat sätt än genom traditionella rotlar. Visserligen knyts i ett tidigt skede en ansvarig domare till varje mål, men det är oftast underförstått att det inte är den inledningsvis handläggningsansvarige domaren som slutligen ska avgöra målet. På vissa tingsrätter är exempelvis en domare formellt ansvarig för den huvudsakliga handläggningen av domstolens samtliga brottmål. När målet är färdigt att avgöras övertas ansvaret av den domare som ska fatta det slutliga avgörandet, eller i förekommande fall vara referent. På sådana domstolar bygger med andra ord organisationen på att den för målet ansvarige domaren nästintill alltid har bytts ut någon gång innan det slutligen avgjorts.

[---]

På åtskilliga – antagligen flertalet – domstolar sker en egentlig lottning av de inkommande målen endast en gång, i anslutning till att målet kommer in till domstolen. Genom lottningen avgörs vilken beredningsenhet som ska handlägga målet. När målet senare knyts till den domare som ska avgöra det så sker det inte genom någon ”formaliserad” lottning.

På en typisk tingsrätt lottas alltså ett inkommande brottmål vanligen mellan de enheter som enligt arbetsordningen handlägger sådana. Därefter handläggs målet av en beredningsorganisation. En av domstolens domare bär under den tiden ansvaret enligt 15 § tingsrättsinstruktionen för målet. När målet ska avgöras knyts det, tillsammans med andra mål, till enhetens enskilda domare. Denna utdelning av arbetsuppgifter styrs skönsmässigt av den som har till uppgift att sätta ut förhandlingar på olika domares förhandlingsdagar (”ting”) eller som ansvarar för att fördela veckans ting mellan enhetens domare. Detta kan vara chefsrådmannen eller enhetschefen, men beroende på organisationen också en domstolssekreterare, beredningsjurist eller notarie.

På en typisk förvaltningsrätt lottas på motsvarande sätt ett mål in till en beredningsenhet av något slag. Efter att beredningsorganisationen berett målet fram till den punkt där det är klart för avgörande läggs målet tillsammans med andra sådana mål. Ur denna balans av mål som är klara för avgörande tar notaries, föredragande eller domare på enheten mål och förbereder deras avgörande. Dessa personers agerande bestämmer i förlängningen vilken domare som avgör målet.

Såväl tingsrättsexemplet som förvaltningsrättsexemplet visar att den formaliserade slumpmässighet som lottningen innebär i praktiken har överförts från att avse vilken domare som ska avgöra målet till att avse vilken beredningsenhet som ska bereda målet.